

Kleurrijke scholen

In de gemeente Amsterdam is vorig jaar het Convenant 'Kleurrijke Scholen' gesloten.¹ Doel is te bevorderen dat de etnische samenstelling van basisscholen een afspiegeling vormt van de etnische samenstelling van de wijk. Maar onlangs rapporteerde de wethouder dat er weinig schot in zit.² Steeds meer autochtone ouders kopen een huis in overwegend 'zwarte' wijken;³ maar ze sturen hun kinderen naar 'witte' scholen. Vaak kiezen ze voor vernieuwingsscholen (zoals Montessori), waartoe allochtone ouders weinig affiniteit hebben.⁴ Verder worden 'zwarte' scholen die willen verwittigen geconfronteerd met het probleem dat hun inkomsten in dat geval zullen teruglopen (gewichtenregeling), terwijl hun onderwijskosten ten gevolge van de grotere niveauverschillen binnen hun leerlingenpopulatie niet omlaag gaan. Moet de gemeentelijke overheid het aannamebeleid van scholen gaan reguleren om de segregatie een halt toe te roepen, vraagt de webredactie van NRC-Handelsblad aan haar lezers (28/7/2008).⁵

Etnische désegregatie van basisscholen is een beleidsdoel dat door zeer vele allochtone ouders wordt toegejuicht, stelt tweedekamerlid **Sadet Karabulut** (SP).⁶ De meesten wensen vurig dat hun kinderen geïntegreerd raken in de Nederlandse samenleving en optimale kansen krijgen daarin een toekomst op te bouwen; ze staan dan ook niet te popelen om hun kroost naar een islamitische school te sturen. Ze willen niet worden vastgepind op hun etnische of religieuze identiteit, maar wensen dat hun kinderen, zonder discriminatie, als normale Nederlanders behandeld worden. [Maar raken allochtone lower-class leerlingen automatisch geïntegreerd in de Nederlandse samenleving als ze samen met autochtone lower-class leerlingen op gemengde scholen worden geplaatst? Of is het belangrijk dat allochtone lower-class leerlingen worden gemixt met autochtone middle-class leerlingen?]

Op basis van eigen schoolervaringen vindt **Freek Schraivesande** het een illusie dat het creëren van gemengde basisscholen, waarin kansrijke autochtonen met kansarme allochtonen in één school worden samengebracht, de integratie van allochtonen zou bevorderen.⁷ Allochtone leerlingen zijn kansarm omdat ze een taalachterstand hebben en die komt vooral voort uit het lage opleidingsniveau van hun ouders. Binnen zo'n gemengde school ontstaat automatisch een *interne* segregatie tussen kansarme en kansrijke leerlingen, want de kansarme (taalzwakke) allochtonen worden in een *remedial* onderwijstraject geplaatst en die verschillende behandeling leidt ook buiten de lessen tot 'apartheid' tussen kansarmen en kansrijken. Daarmee ontstaat een reëel risico dat gemengde scholen de integratie van allochtone leerlingen eerder belemmeren dan bevorderen.

In de NRC-discussie wordt verwezen naar publicaties van de UvA-socioloog **Bowen Paulle**.⁸ Hij zou de weinig hoopgevendende ervaringen van Schraivesande vermoedelijk verklaren met het feit dat op diens school teveel kansarme lower-class allochtonen zaten en te weinig kansrijke middle-class autochtonen. Hoe kunnen de maatschappelijke kansen van kansarme (lower-class) leerlingen vergroot worden zonder die van kansrijke (middle-class) leerlingen te verlagen? Zijn antwoord is: zorg dat elke middle-class school 20 à 30% kansarme lower-class leerlingen opneemt. Het absorptievermogen ligt op maximaal 40%. In dat geval zullen de prestaties en ambities van de lower-class leerlingen aanmerkelijk stijgen, terwijl de prestaties van de overige leerlingen niet daaronder zullen lijden. [Verscheidene lezers wijzen erop dat menging op basis van etniciteit of denominatie in het Nederlandse, verzuilde schoolsysteem strandt op de vrijheid van bijzondere scholen hun onderwijs op eigen wijze in te richten en leerlingen van andere denominaties af te wijzen; het charmante van Paulle's voorstel is echter dat die vrijheid niet wordt aangetast, mits scholen erin slagen hun verplichte quotum van lower-class kinderen vol te maken.]

Maar als de instroom van basisscholen heterogener wordt qua taalvoorsprong en -achterstand en naar ouderlijk opleidingsniveau, zoals Paulle bepleit, dan moet scholen ook bereid zijn en in staat worden gesteld om daar didactisch goed op in te spelen. **Evelien Tonkens** wijdt haar Volkskrantcolumn (6/8/2008) niet aan de segregatie tussen allochtonen en autochtonen, noch aan de segregatie tussen lower-class en middle-class leerlingen. Zij richt haar pijlen op de toenemende druk van middle-class ouders om aparte scholen voor hooggetalenteerde leerlingen op te richten.⁹ Wat het basisonderwijs betreft, vindt zij dat een verderfelijke ontwikkeling. Om die te stuiten moet het basisonderwijs volgens haar worden omgevormd tot onderwijsinstellingen die bereid en in staat zijn een naar talent heterogene leerlingenpopulatie op te vangen. Onlangs heeft het Ministerie aangekondigd projecten te willen financieren om daarmee te experimenteren: hoe kan binnen normale basisscholen ook voor hooggetalenteerde leerlingen passend onderwijs worden geboden?¹⁰ [Ik vermoed dat daarbij de (gewenste of ongewenste) mate van *interne*

segregatie (Freek Schraivesande) en het *absorptievermogen* (Bowen Paulle) en de *beheerbare variatiebreedte* van de talentenverdeling binnen de school belangrijke aandachtspunten zullen moeten zijn.]

Door vele lezers in de NRC-discussie wordt als basisregel gehanteerd: aan het recht op vrije schoolkeuze mag niet getornd worden. De ouders hebben het recht een school te kiezen die naar hun mening het beste voor hun kind is. Sommige ouders kiezen voor een witte school of voor een vernieuwingsschool of voor een school voor hoogbegaafden. Anderen kiezen voor een gemengde school. En weer anderen voor een Turkse, Marokkaanse, islamitische of joodse school. [Maar slechts weinige lezers vragen aandacht voor ouders die tevergeefs zoeken naar een veilige, gemengde, 'kleurrijke/grijze' school van een aanvaardbare kwaliteit, gelegen in of nabij hun eigen wijk: zij sluiten de ogen voor ouders die geconfronteerd worden met etnische of religieuze discriminatie bij het aannamebeleid of met 'witte vlucht' zodra de school tezeer dreigt te 'verzwarten'. Deze lezers zien dus voorbij aan het probleem dat door Karabulut, Paulle en het Amsterdamse gemeentebestuur centraal wordt gesteld.]

In lezersbijdrage nr.36 herhaalt **Ton Hollander** een populair argument tegen het pleidooi van Evelien Tonkens: uit een oogpunt van internationale concurrentie moeten we alle aanwezige talenten optimaal ontwikkelen. Als mijn kinderen in de wijk/gemeente waar ik woon niet de beste kansen krijgen hun talenten te ontwikkelen, dan zal ik niet aarzelen te verhuizen. [Ik neem aan dat Hollander bedoelt: de ontwikkeling van de aanwezige toptalenten heeft voor Nederland als kennisland de hoogste prioriteit. Tonkens kan daarop antwoorden: (a) bij vroegtijdige segregatie op basis van vermeend talent loopt men het risico dat talent dat zich ten gevolge van taalachterstanden nog niet gemanifesteerd heeft onvoldoende tot ontwikkeling wordt gebracht; (b) uit een oogpunt van internationale concurrentie heeft niet alleen de ontwikkeling van toptalent prioriteit, maar ook de algemene verheffing van de lower-class en van de middelbare talent-echelons.]

Guus Doeve (lezersbijdrage nr.75) verdedigt het bestaansrecht van aparte, etnisch homogene scholen voor allochtonen.¹¹ Hij kijkt met positieve gevoelens terug op zijn school in Den Haag anno 1932-'34, die uitsluitend bevolkt werd door leerlingen (vaak van gemengd bloed) die uit de Nederlandse koloniën afkomstig waren: zulke scholen 'geven de bescherming die ontheemde jongetjes en meisjes nodig hebben om hun best te doen', zich voor te bereiden op het reguliere, Nederlandse voortgezet onderwijs en zich te integreren in hun nieuwe vaderland. 'Maar voorwaarde is wel, dat door goed opgeleide leerkrachten met toewijding en overtuiging in niet te grote klassen kan worden gewerkt.' [Ik denk dat Doeve nog enkele andere voorwaarden in het achterhoofd heeft: enerzijds wordt de subculturele eigenheid van de leerlingen onderkend en gerespecteerd, maar anderzijds streven zowel de leerlingen als de leraren krachtig naar integratie in de Nederlandse samenleving.]

Ik heb hierboven een aantal highlights uit de NRC-discussie van de afgelopen zes weken de revue laten passeren (met een uitstapje naar Evelien Tonkens uit de Volkskrant). In verscheidene lezersbijdragen wordt het hoge niveau van de discussie geprezen. Als ik de discussie goed heb gelezen, zijn twee argumenten ten nadele van 'etnisch ongemengde' en ten gunste van 'etnisch gemengde' scholen onderbelicht gebleven:

I. Een belangrijke bijdrage voor allochtone jongeren om de Nederlandse taal te verwerven, is dat ze worden ondergedompeld in een schoolomgeving waarin goed Nederlands wordt gesproken en geschreven.¹² De stelling van Bowen Paulle dat minimaal 60% (en liefst 70 à 80%) van de schoolpopulatie uit (meestal autochtone) middle-class leerlingen dient te bestaan om taalarme (onder meer allochtone) lower-class leerlingen te kunnen absorberen, kan als een uitwerking van mijn stelling worden beschouwd. Een bijkomende voorwaarde is dat ook de leerkrachten de Nederlandse taal perfect beheersen. In 'zwarte' (etnisch ongemengde) scholen is aan de eerste voorwaarde niet voldaan. Als men desondanks de taalachterstand van de leerlingen wil opheffen, zal men met zeer kleine klassen moeten werken en met leerkrachten die het Nederlands op *native of near-native* niveau beheersen.

II. De belangrijkste drijfveer binnen de Nederlandse onderwijspolitiek om de etnische segregatie in het onderwijs tegen te gaan is naar mijn indruk gelegen in de angst dat 'zwarte' scholen een broeinest kunnen vormen voor polarisatie en radicalisering.¹³ Men is bang dat leden van allochtone minderheidsgroepen in hun schulp kruipen en zich van de Nederlandse samenleving afwenden. En die angst is dubbel zo groot jegens islamitische scholen, waarin ook de meeste leerkrachten een islamitische achtergrond hebben (islamitisch fundamentalisme). Bowen Paulle zou daaraan kunnen toevoegen dat ook sociaal-economische se-

gregatie (lower-class gettoscholen) polarisatie en radicalisering (waaronder ook rechts-radicalisme) in de hand kunnen werken.

Wat heb ik persoonlijk van deze NRC-discussie opgestoken? Ik ben opgeleid als socioloog en werkzaam geweest als onderwijskundig adviseur in het hoger onderwijs. Ik heb me nooit zo beziggehouden met de onderwijssociologische vraagstukken in het basis- en voortgezet onderwijs. Ik ben dus een naïeve buitenstaander, maar ik ben wel onder de indruk geraakt van de bijdragen van Paulle en van Doeve:

- Paulle: probeer niet krampachtig (zoals via het Amsterdamse convenant) om overwegend 'zwarte' basisscholen in overwegend allochtone wijken een tikkeltje te verwittigen, want daar worden autochtonen slechter en allochtonen niet beter van.
- Paulle: bevorder dat elke middle-class basisschool minimaal 30% lower-class leerlingen opneemt, want daar worden lower-class leerlingen (en de allochtonen onder hen) beter en middle-class leerlingen niet slechter van.
- Doeve: verklein de klassen van overwegend 'zwarte' basisscholen; zet op elke klas twee leerkrachten (of een leerkracht en een assistent) van goede kwaliteit en zorg dat ze de Nederlandse taal 100% beheersen; besteed maximale aandacht aan het wegwerken van taalachterstanden en aan de integratie in de Nederlandse samenleving; maar respecteer de subculturele identiteit van de leerlingen.

Wes Holleman

weblog onderwijs 26-8-2008

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://amsterdam.nl/?ActItemIdt=59216>.

² http://www.nrc.nl/binnenland/article1940967.ece/Wijk_weer_witter,_klas_blijft_zwart_ (Karel Berkhout, 15/7/2008).

³ En die ontwikkeling wordt bewust door de landsregering bevorderd (Vogelaars stedenbouwkundige sanering van achterstandswijken tot 'prachtwijken').

⁴ In de gemeente Rotterdam profileren 'witte' basisscholen zich tevens door hun deelname aan het Early Bird project (vervroegd vreemdetalenonderwijs; <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=116>), dat evenmin aanbevelenswaard is voor allochtone leerlingen.

⁵ <http://weblogs2.nrc.nl/discussie/2008/07/28/hoe-moeten-scholen-gemengd-worden/> (28-7-2008).

⁶ http://www.nrc.nl/opinie/article1940966.ece/Het_probleem_is_niet_meer_of_minder_islam (21/7/2008).

⁷ http://www.nrc.nl/opinie/article1940964.ece/Gemengde_scholen_zijn_geen_wondermiddel (28/7/2008).

⁸ Bijvoorbeeld: <http://www.volkskrantblog.nl/bericht/34259> (25/2/2006).

⁹ http://extra.volkskrant.nl/opinie/artikel/show/id/1141/Slim_en_onuitstaanbaar.

¹⁰ <http://www.minocw.nl/actueel/nieuws/35649/10-miljoen-voor-excellente-leerlingen.html>.

¹¹ Zie ook <http://www.denhaag.pvda.nl/nieuwsbericht/129>.

¹² Ik ontken daarmee niet dat ook een goede beheersing van hun moedertaal aanmerkelijk kan bijdragen aan hun verwerving van Nederlands als tweede taal.

¹³ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=129>.